

Ruben Willaert
restauratie & archeologie
decoratie

GEEFT HET VERLEDEN EEN TOEKOMST

Grote Roeselarestraat 8 (Zonnebeke, West-Vlaanderen)

Projectcode: 2018K372
November 2018 – Maart 2019

ARCHEOLOGIENOTA
BUREAUONDERZOEK (FASE 0)
DEEL 1: RESULTATEN VAN HET BUREAUONDERZOEK

Colofon

Ruben Willaert bvba
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteurs: Aaron Willaert, Ghyselbrecht Elke

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /
De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:
Ruben Willaert, OE/ERK/Archeoloog/2015/00069

© Ruben Willaert bvba, Sint-Michiels-Brugge, 2019

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

1	Resultaten van het bureauonderzoek	7
1.1	Administratieve gegevens	7
1.2	Onderzoeksoopdracht.....	9
1.2.1	Doelstelling.....	9
1.2.2	Onderzoeksvragen	9
1.2.3	Juridische context	9
1.2.4	Randvoorwaarden	9
1.2.5	Archeologische voorkennis van het terrein	10
1.3	Werkwijze en strategie	11
1.3.1	Methode	11
1.3.2	Fysisch geografische situatie	11
1.3.3	Historische context en bekende archeologie.....	11
1.3.4	Archeologische indicatoren	11
1.3.5	Verstoringshistoriek.....	12
1.3.6	Introductie tot het projectgebied.....	13
1.3.6.1	Ruimtelijke situering.....	13
1.3.6.2	Geplande werken.....	14
1.4	Assessmentrapport.....	16
1.4.1	Fysisch geografische en geologische situatie	17
1.4.1.1	Landschappelijke situering	17
1.4.1.2	Tertiaire lithostratigrafie	21
1.4.1.3	Quartaire lithostratigrafie	22
1.4.1.4	Bodemvormingsprocessen	23
1.4.2	Historische en archeologische voorkennis.....	24
1.4.2.1	Historische context en bekende archeologische vindplaatsen	24
1.4.2.2	Archeologische indicatoren en cartografische bronnen	24
1.4.2.3	Overzicht van de gekende archeologische waarden	30
1.4.2.4	Huidige gebruik en verstoringen.....	35
1.5	Synthese	38
2	Bibliografie.....	40

FIGURENLIJST

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).....	8
Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt). 8	
Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).....	13
Figuur 4: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).....	14
Figuur 5: Geplande werken weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).....	15
Figuur 6: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).	17
Figuur 7: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).	18
Figuur 8: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).	19
Figuur 9: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).	20
Figuur 10: Hoogteverloop, W-O (Bron: Geopunt).	20
Figuur 11: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt). ..	21
Figuur 12: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt). ..	22
Figuur 13: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).....	23
Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).....	25
Figuur 15: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).	25
Figuur 16: Projectgebied weergegeven op de Popp-kaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).	26
Figuur 17: WO I-sporen weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).....	27
Figuur 18: Britse luchtfoto 19 mei 1918 (Bron: IWM).	29
Figuur 19: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI (Bron: Geopunt).	30
Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).....	35
Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).	36

Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).....	36
Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).....	37
Figuur 24: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).....	37

TABELLENLIJST

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.....	7
---	---

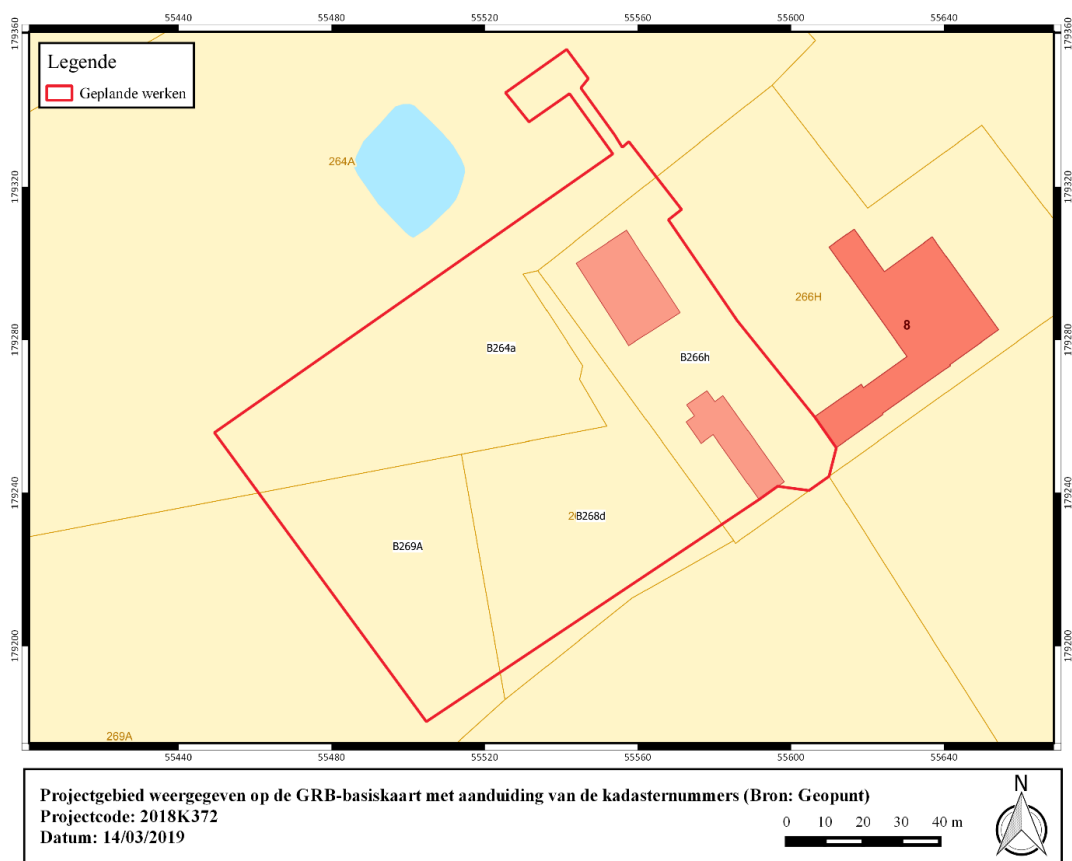
1 Resultaten van het bureauonderzoek

1.1 Administratieve gegevens

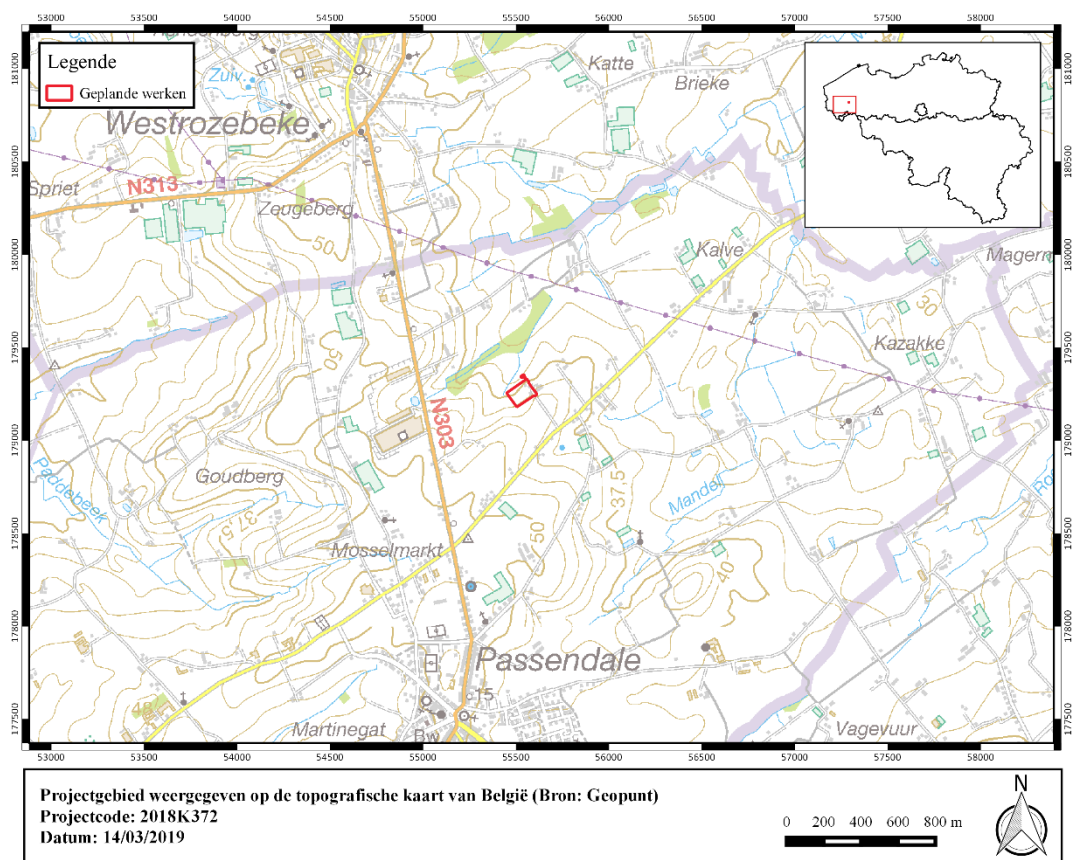
Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

a) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	West-Vlaanderen
	Gemeente	Zonnebeke
	Deelgemeente	Passendale
	Postcode	8980
	Adres	Grote Roeselarestraat 8 8980 Zonnebeke
	Toponiem	Grote Roeselarestraat 8
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	$X_{\min} = 55400$ $Y_{\min} = 179174$ $X_{\max} = 55668$ $Y_{\max} = 179360$
b) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Zonnebeke, Afdeling 2, Sectie B, nr's: 269a, 264a, 268d, 266h Figuur 1	
c) Een topografische kaart van het onderzochte gebied waarvan de schaal afgestemd is op de grootte van het projectgebied	Figuur 2	
d) Alle betrokken actoren en specialisten	Janiek De Gryse (erkend archeoloog) Wouter Van Goidsenhoven (archeoloog) Clara Thys (archeoloog) Aaron Willaert (historicus)	
e) Personen buiten het project die geraadpleegd of betrokken werden voor algemene wetenschappelijke advisering	Dr. Birger Stichelbaut	

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).

Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt).

1.2 Onderzoeksopdracht

1.2.1 Doelstelling

Het archeologisch vooronderzoek betracht altijd eerst door raadpleging van gekende en ontsloten informatiebronnen tijdens een bureauonderzoek eventueel aanwezig archeologisch erfgoed binnen het onderzoeksgebied te inventariseren, waarderen en veiligstellen.

1.2.2 Onderzoeksvragen

Voor het bureauonderzoek zijn volgende onderzoeksvragen te formuleren:

- Hoe is de aardkundige opbouw van het onderzoeksgebied?
- Welke processen van bodemvorming zijn bekend?
- Welke geomorfologische processen zijn te bekend?
- Welke aardkundige eenheden zijn archeologisch relevant en wat is hun diepteligging?
- Zijn er archeologische resten bekend binnen de grenzen van het plangebied?
- Welke is de aard en ouderdom van bekende archeologische resten?
- Welke is de conserveringsgraad en gaafheid van bekende archeologische resten?
- Wat is de invloed van de toekomstige inrichting op eventueel aanwezige archeologische resten?

1.2.3 Juridische context

Het onderzoeksterrein situeert zich volgens het gewestplan in landschappelijk waardevol agrarisch gebied. Het plangebied situeert zich noch binnen een vastgestelde archeologische zone, noch binnen een archeologische site, noch binnen een zone waar geen archeologie te verwachten valt. Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 5000 m² of meer beslaat.

De oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt 1,26 ha; vandaar is men verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

1.2.4 Randvoorwaarden

Voor het bureauonderzoek worden enkel toegankelijke en beschikbare bronnen gebruikt.

Een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem is momenteel economisch onwenselijk voorafgaand aan het aanvragen van de stedenbouwkundige vergunning. De opdrachtgever wenst het verkrijgen van de vergunning af te wachten.

Daarom wordt geopteerd voor de uitzonderingsprocedure waarbij een nota wordt aangeleverd op basis van een bureauonderzoek. In dit bureauonderzoek wordt nagegaan of er op het projectgebied een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem noodzakelijk is en of (gedeeltelijke) vrijgave mogelijk is.

1.2.5 Archeologische voorkennis van het terrein

Binnen de grenzen van projectgebied Zonnebeke Grote Roeselarestraat werd in het verleden geen archeologisch onderzoek uitgevoerd.

In de omgeving zijn wel enkele archeologische vindplaatsen gekend (cfr. infra).

1.3 Werkwijze en strategie

1.3.1 Methode

In de praktijk resulteert het bureauonderzoek in een inschatting van het archeologisch potentieel van een onderzoeksgebied. Het archeologisch potentieel drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van de planlocatie. Het archeologisch potentieel is gebaseerd op vier variabelen: fysisch-geografische situatie, bekende archeologische vindplaatsen, archeologische indicatoren en verstoringshistoriek.

Pas na de vaststelling van het archeologisch potentieel kunnen onderbouwde inschattingen worden gemaakt over de planeffecten op eventueel archeologisch erfgoed.

1.3.2 Fysisch geografische situatie

Geologische, geomorfologische en bodemkundige data informeren over de genese van het landschap in het plangebied, de bodemopbouw en de ligging en de stratigrafische positie van sedimenten waarin archeologische fenomenen kunnen voorkomen. Een aantal (prehistorische) vindplaatstypen kunnen bovendien uitgesproken gekoppeld worden aan specifiek aanwijsbare landschapsvormen.

De aardkundige data laten ook toe om een verwachting te formuleren ten aanzien van de verschijningsvorm, d.i. de conserveringsgraad en gaafheid van het archeologische erfgoed.

Volgende informatiebronnen werden geconsulteerd t.b.v. een eerste aardkundige analyse:

- Tertiair en Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Toelichting bij de Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Bodemkaart van Vlaanderen
- Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen
- Hydrografische kaart van Vlaanderen
- Bodemerosie kaart

1.3.3 Historische context en bekende archeologie

Beschikbare historische en toponymische kennis over woonplaatsen (buurtschap, gehucht, dorp, stad) in en nabij het onderzoeksgebied kan een zinvol kader bieden om de betekenis van bekende archeologische vindplaatsen te evalueren.

Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het onderzoeksgebied werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed¹ geraadpleegd en is lokaal geïnformeerd naar recent onderzoek.

1.3.4 Archeologische indicatoren

Archeologische indicatoren omvatten diverse datacategorieën zoals resultaten van non-intrusieve archeologische prospectietechnieken (bijvoorbeeld vondstmeldingen van metaaldetectie), toevallige vondsten bij niet-archeologische graafwerken, maar vooral ook historisch-cartografische, iconografische data en fotocollecties. Ze vormen fysiek aanwijsbare

¹ <https://cai.onroerenderfgoed.be/>

fenomenen die een aanwijzing kunnen zijn voor de aanwezigheid, ter plaatse of in de nabijheid, van archeologische sites.

Archeologische indicatoren zijn gezocht in de Centrale Archeologische Inventaris van het Agentschap Onroerend Erfgoed en in ontsloten cartografische bronnen zoals:

- Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgenomen op initiatief van de graaf de Ferraris (1771-1778)
- Atlas der Buurtwegen uit ca. 1841
- Kadasterkaart van Philippe-Christian Popp (1842-1879)

1.3.5 Verstoringshistoriek

De verstoringsgraad van het onderzoeksgebied bepaalt in belangrijke mate de te verwachten gaafheid en bewaringsgraad van eventueel aanwezig archeologische bodemarchief. Om een correcte inschatting van de verstoring van de bodem te kunnen maken kunnen allerhande bronnen van pas komen. Zo kan mondelinge informatie van vroegere gebruikers of bewoners, beschikbare plannen van (verdwenen) constructies, verslagen van bodemonderzoeken en saneringen of informatie over delfstoffenwinning relevante informatie bieden.

Aanvullende informatie over recent historisch landgebruik is afkomstig van geraadpleegde luchtopnames vanaf 1971.²

² <http://www.geopunt.be/>

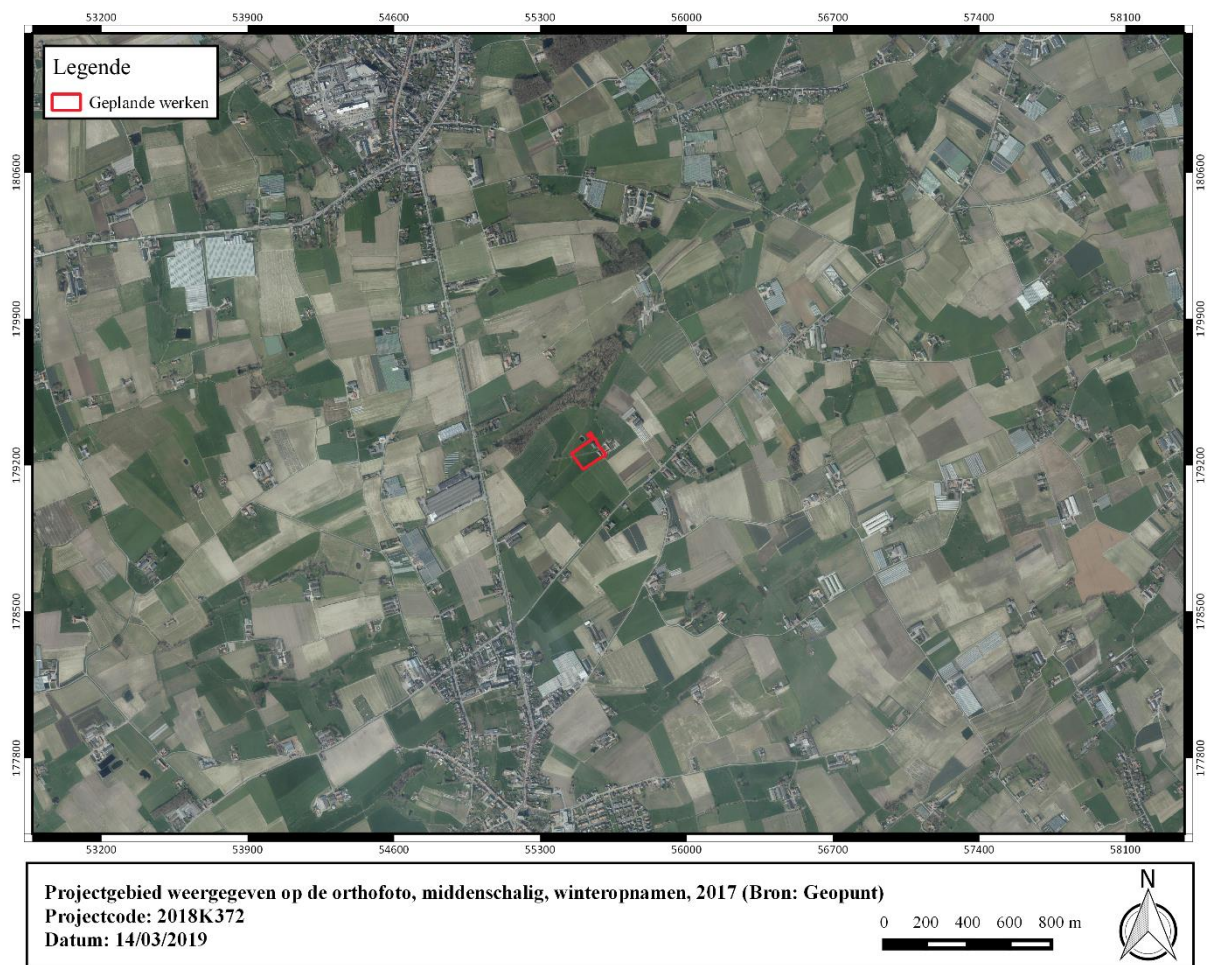
1.3.6 Introductie tot het projectgebied

1.3.6.1 Ruimtelijke situering

Het onderzoeksterrein is gelegen in Passendale, deelgemeente van Zonnebeke, in de provincie West-Vlaanderen. Passendale grenst aan Langemark, Poelkapelle, Westrozebeke, Oostnieuwkerke, Roeselare, Moorslede, Beselare en Zonnebeke. Het is gelegen in Zandlemig-Vlaanderen. Het golvende landschap wordt doorsneden door de Passendale- en Ravebeek.

Het plangebied is omringd door akkers en velden. Ten zuidoosten loopt de Grote Roeselarestraat, ten zuiden de Bruggestraat en ten westen de Westrozebekestraat.

Het projectgebied ligt op ongeveer 1,8 kilometer van het centrum van Passendale en 1,95 kilometer van Westrozebeke.

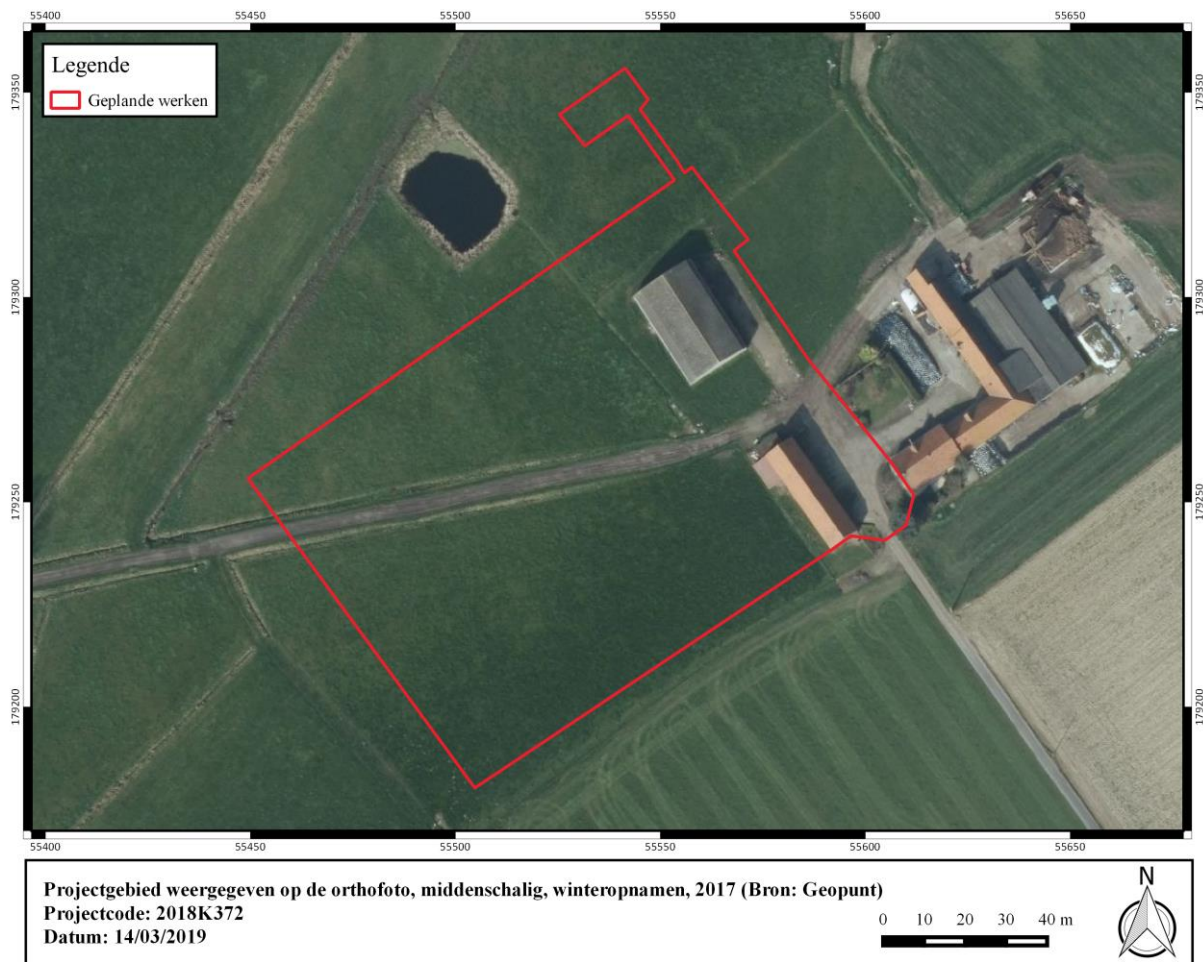

Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).

1.3.6.2 Geplande werken

1.3.6.2.1 Bestaande toestand

De totale oppervlakte van het onderzoeksterrein bedraagt 1,26 hectare. Op heden is ca. 684 m² van het terrein bebouwd, bijkomend is ca. 1604 m² verhard. In het oostelijk deel van het projectgebied situeren zich twee gebouwen, die niet onderkelderd zijn. Het plangebied wordt aangesneden door een west-oost georiënteerde aarden wegnis. Het overige deel van het terrein is in gebruik als grasland.

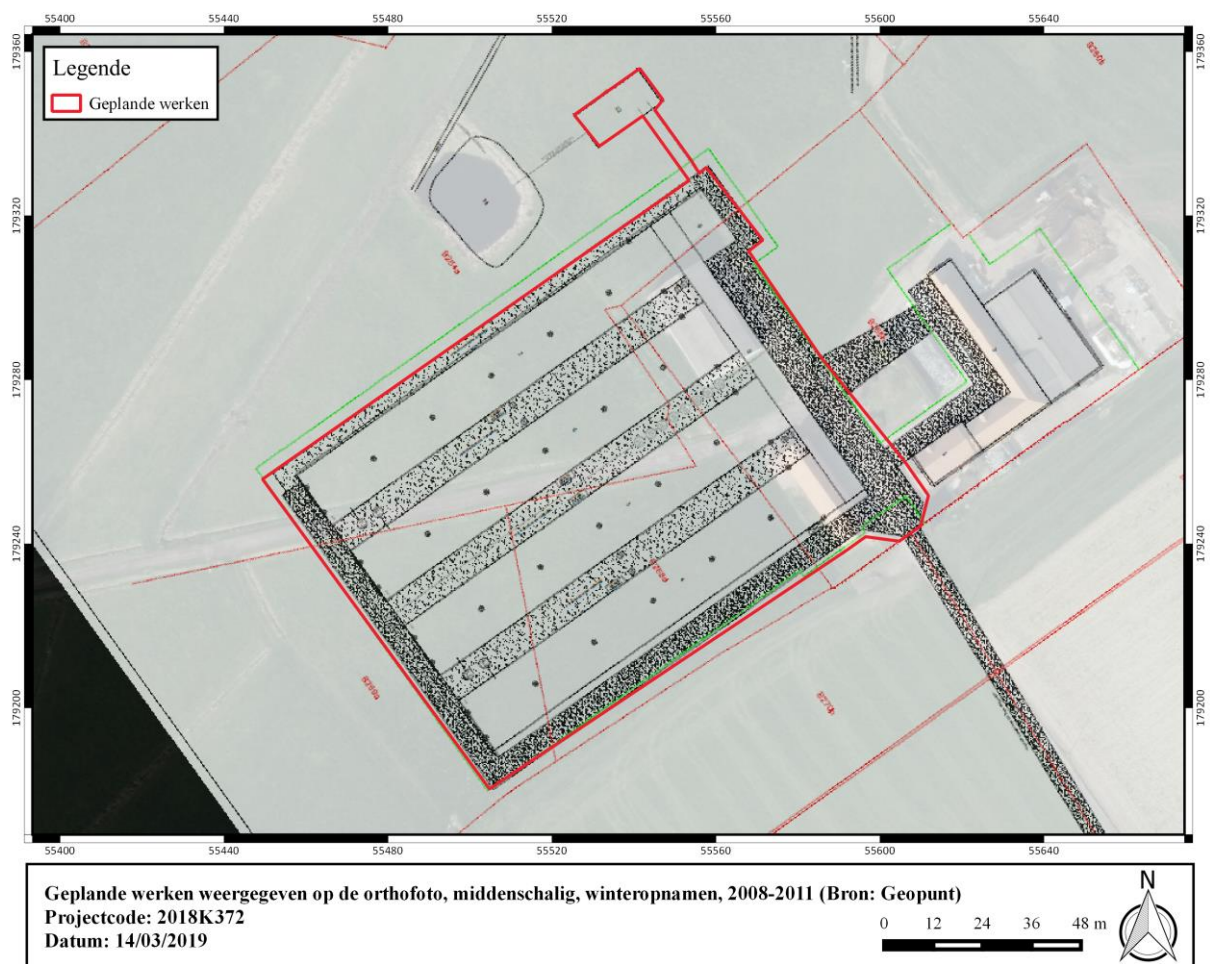
Figuur 4: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).

1.3.6.2.2 Ontworpen toestand

De opdrachtgever plant de uitbreiding van bestaande agrarische infrastructuur. De gecombineerde oppervlakte van de geplande bodemingrepen bedraagt 1,26 hectare.

Concreet plant de opdrachtgever de realisatie van 4 nieuwe stallen die met elkaar in verbinding staan. De gecombineerde footprint van deze stallen bedraagt ca. 7195 m². Onder de stallen worden geen mestkelders voorzien. De stallen worden ingericht middels een gepolierde betonplaat die rust op een onderfundering (diepte 50 cm-mv) en paalfunderingen waarvan de diepte nog te bepalen is door ingenieursstudie.

In het zuidelijk deel van het plangebied, aan de Grote Roeselarestraat, voorziet de opdrachtgever de aanleg van een elektriciteitscabine (ca. 10 m²). In het noordelijk deel van het onderzoeksterrein wordt een buffer- en infiltratiezone aangelegd over een oppervlakte van ca. 190 m². Rondom deze ontwikkeling wordt nieuwe verharding gerealiseerd over een oppervlakte van ca. 5225 m². Voor deze verharding dient een bodemingreep gerekend te worden van ca. 50 cm-mv.

Figuur 5: Geplande werken weergegeven op de orthofoto, middenschaling, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).

1.4 Assessmentrapport

Het assessmentrapport omvat alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal, die bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Dit rapport heeft als doel het plangebied binnen zijn archeologisch en landschappelijk kader te plaatsen, rekening houdend met de geplande bodemingrepen. De studie maakt gebruik van verschillende datasets, waarbij het uitgangspunt steeds het ontwerpplan van de toekomstige bodemingrepen is. Dit ontwerpplan wordt telkens geprojecteerd op de geologische, bodemkundige en historische kaarten. Alle kaartmateriaal werd vervaardigd met behulp van QGIS, een geografisch informatiesysteem.

Op basis van deze assessment van het projectgebied kan een gegronde argumentatie opgesteld worden over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen archeologische maatregelen, die uiteengezet worden in deel 2: het programma van maatregelen.

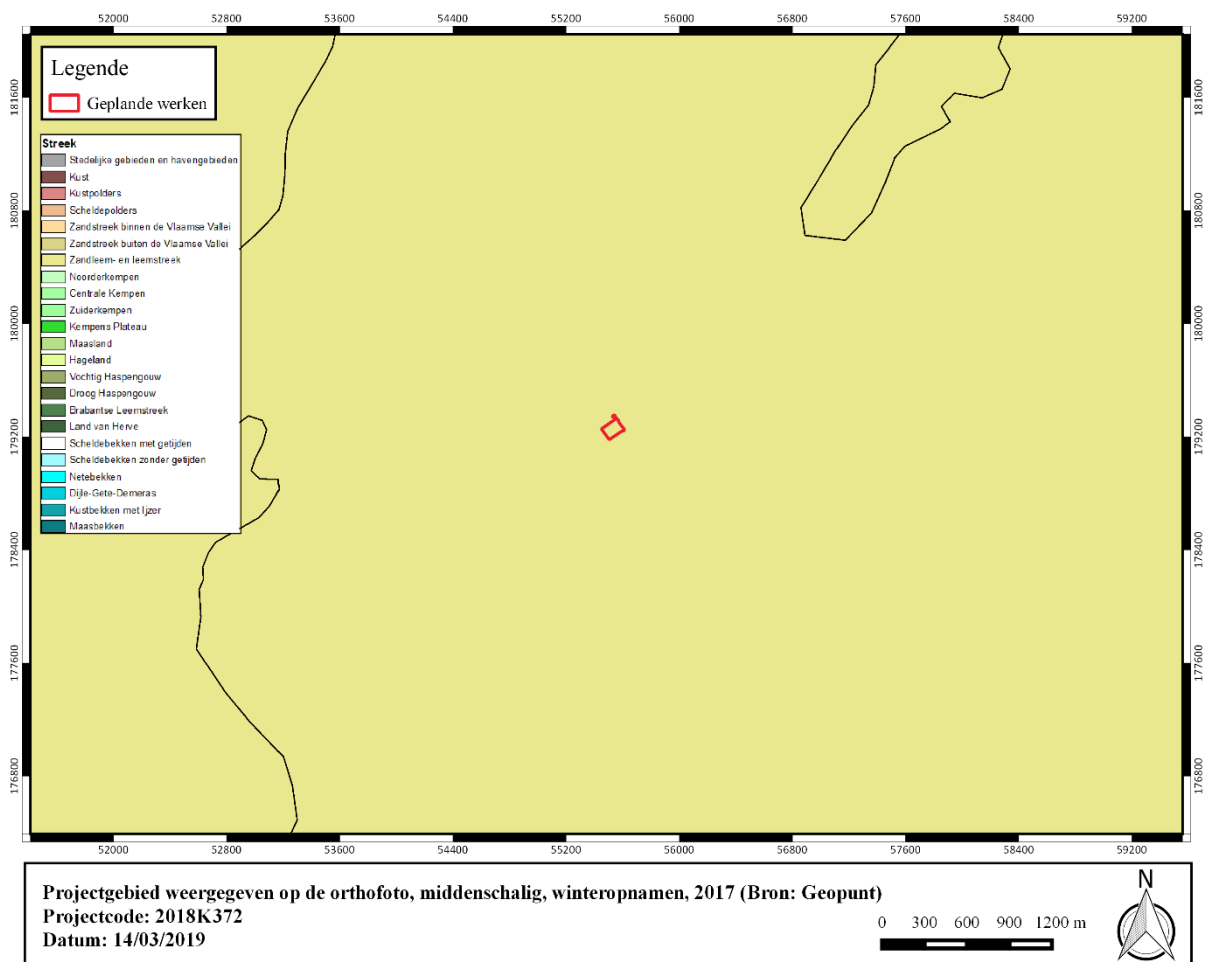
1.4.1 Fysisch geografische en geologische situatie

1.4.1.1 Landschappelijke situering

Het projectgebied is gelegen in de zandleem- en leemstreek.

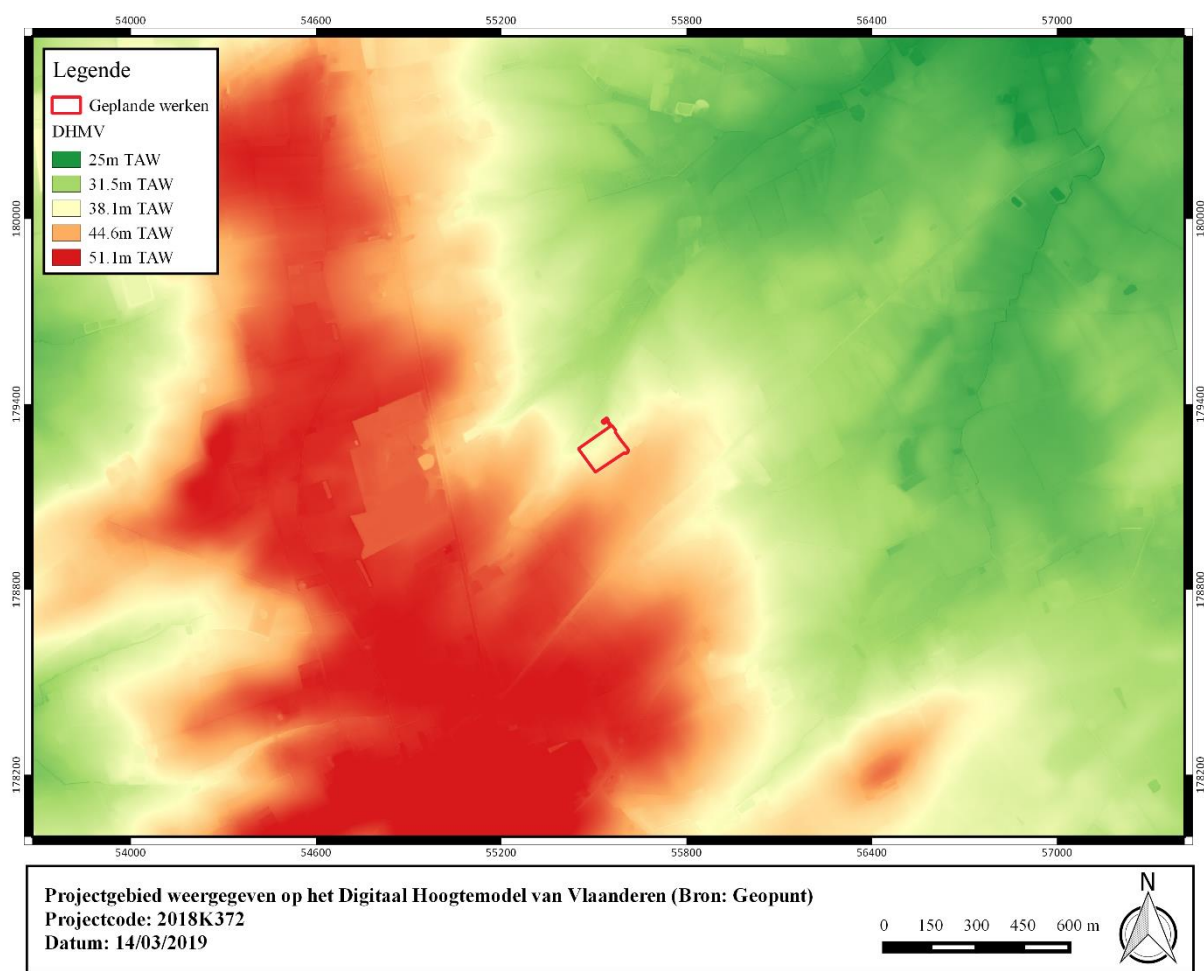
Passendale kent een golvend landschap dat wordt doorsneden door verschillende beken. Het plangebied is gelegen op de oostelijke helling van de Midden-West-Vlaamse Heuvelrug, ook wel Rug van Westrozebeke genoemd. De rug strekt zich uit van Esen (Diksmuide) tot Zillebeke en is een uitloper van het West-Vlaamse Heuvelland. De heuvelrug bereikt hoogtes tot 60 m TAW. Aan de noordzijde van het plangebied zal zich oorspronkelijk een pleistoceen afvloeiingssysteem gesitueerd hebben, waarbij het regenwater afwaterde van de oostelijke heuvelrug tot de Mandel. Dit is duidelijk merkbaar op zowel het Hoogtemodel, de Quartair Geologische Kaart als de bodemkaart.

Het projectgebied is gelegen op een hoogte van ca. 37,4 tot 41,5 m TAW. Het terrein helt sterk af in noordwestelijk richting. Hydrografisch is het plangebied gelegen in het Leiebekken, deelbekken Mandel.

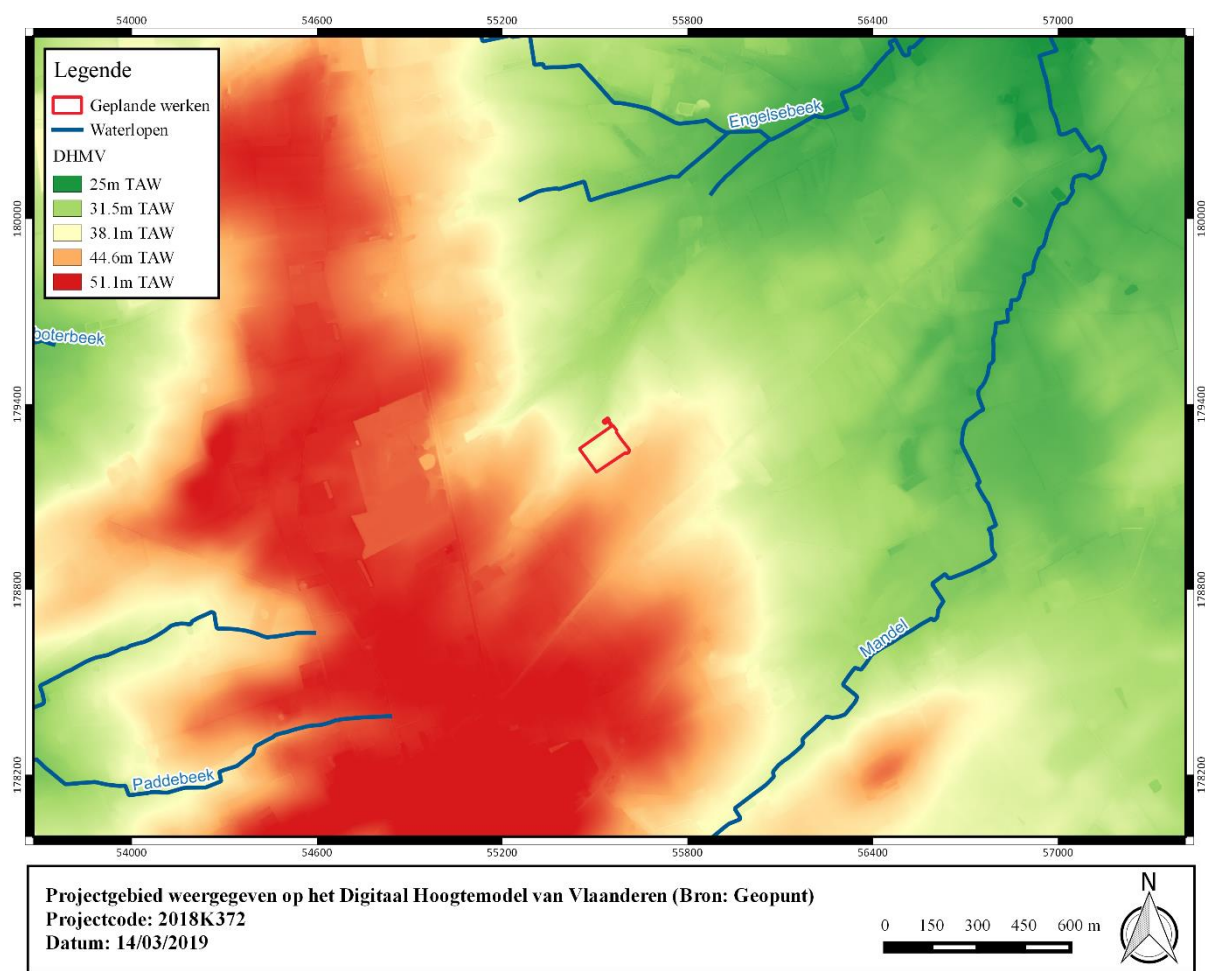

Figuur 6: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).

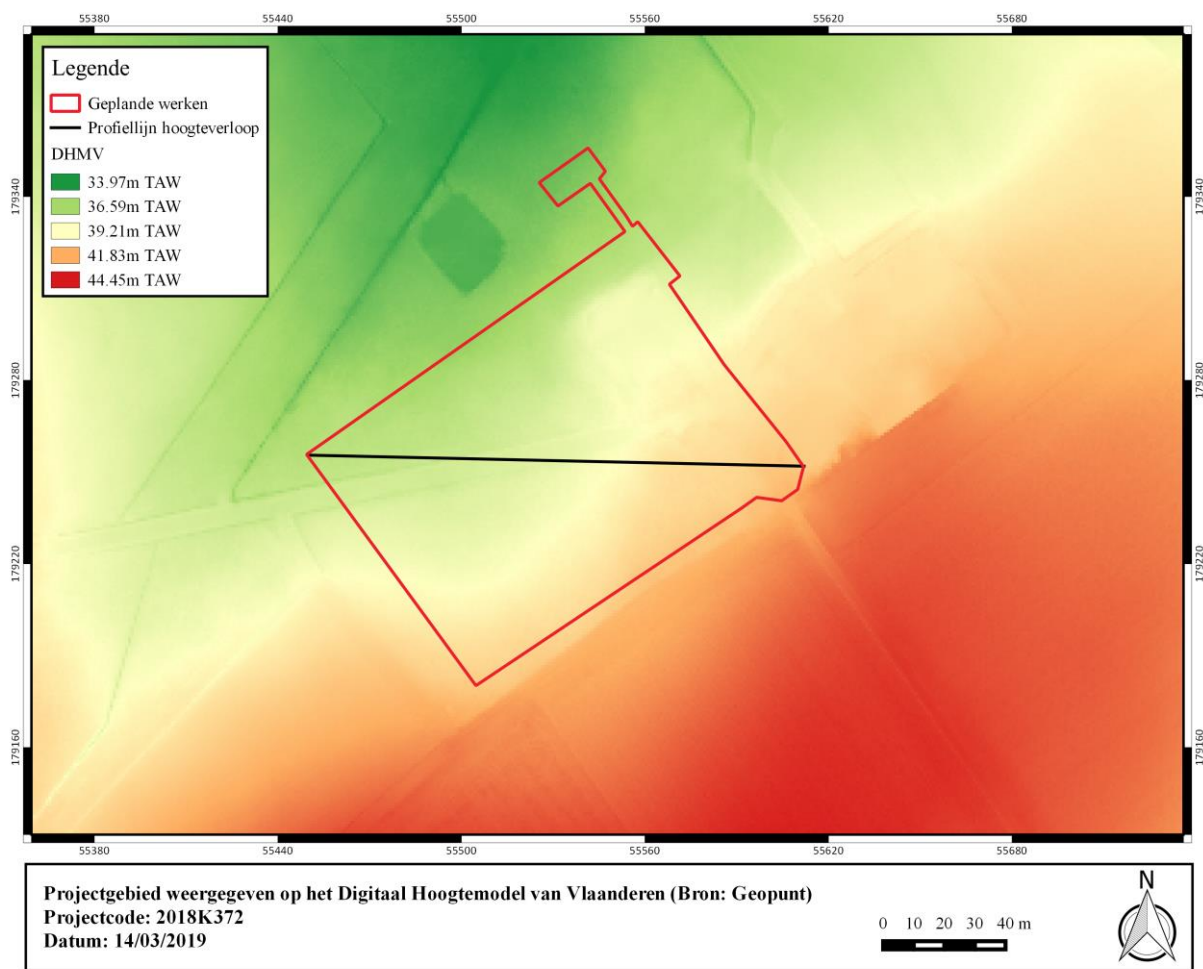

Figuur 7: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

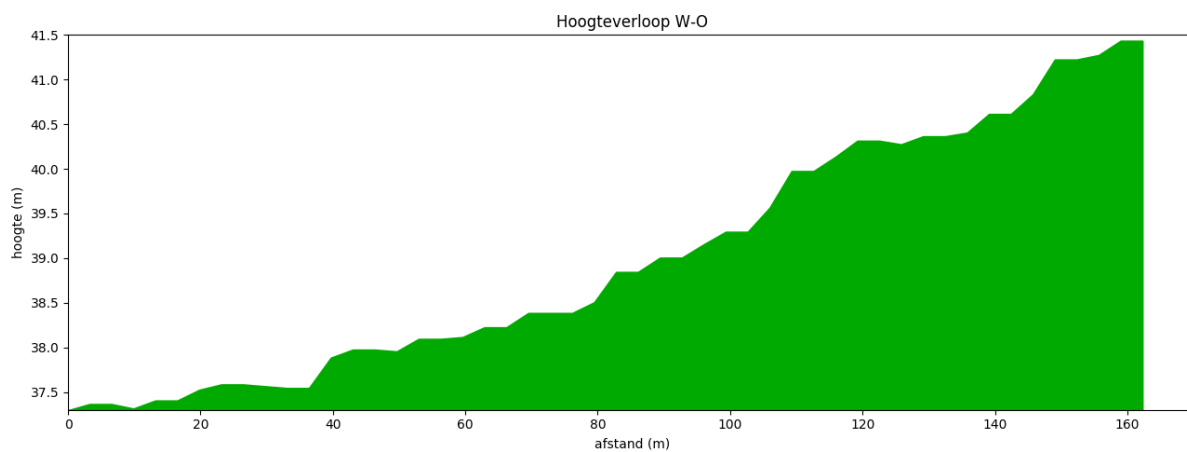

Figuur 8: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).

Figuur 9: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

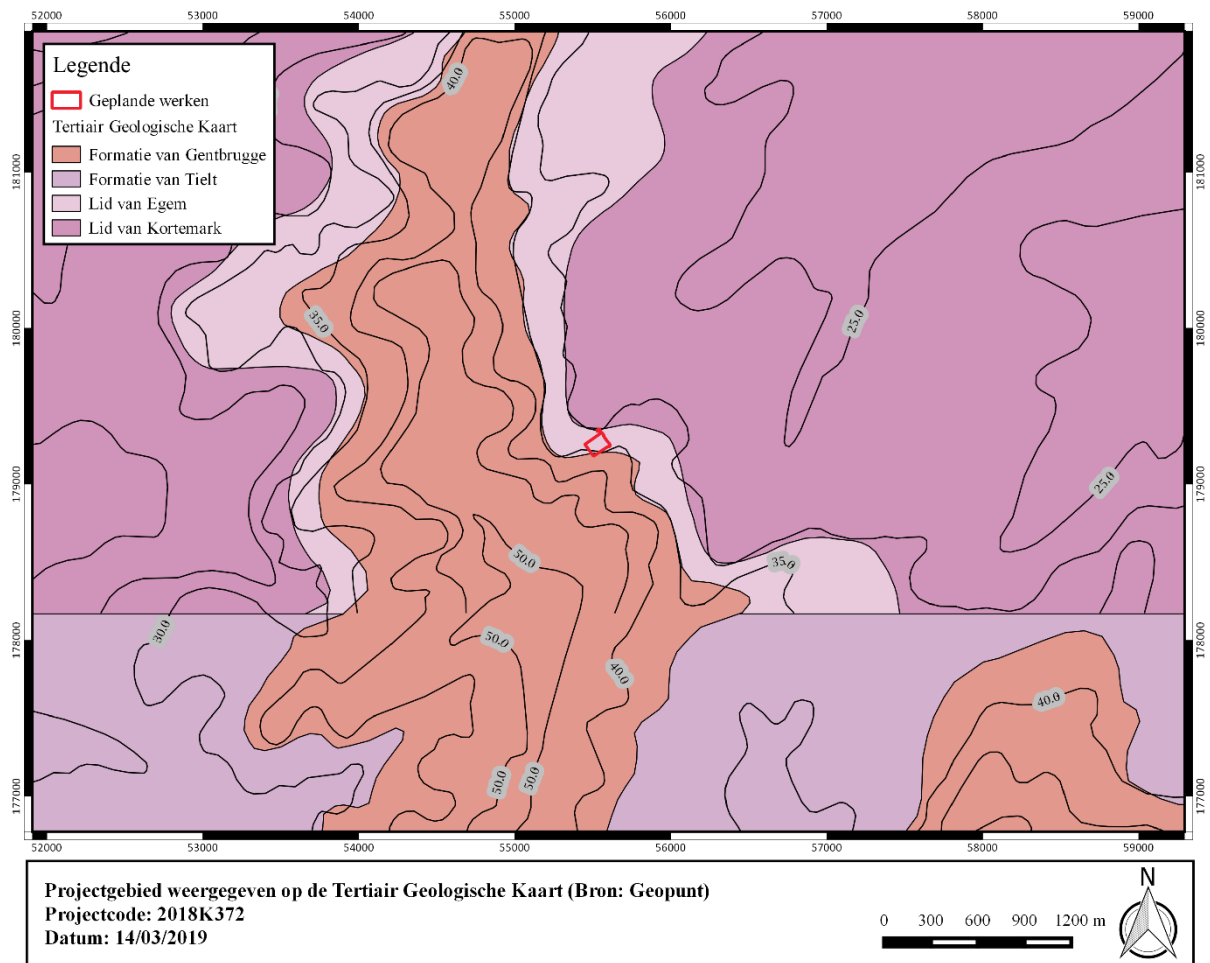

Figuur 10: Hoogteverloop, W-O (Bron: Geopunt).

1.4.1.2 Tertiaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in het **Lid van Egem** (Formatie van Tielt). De Formatie van Tielt bestaat uit een fijn zandig en zandig marien sediment. Het **Lid van Egem** bestaat uit een glimmer- en glauconiethoudend zeer fijn zand dat grover wordt naar boven toe. Het is tevens afgezet in ondiepe-mariene omstandigheden.

Het projectgebied bevindt zich in de **Formatie van Gentbrugge**. De Formatie van Gentbrugge bestaat uit een afwisseling van kleiige siltige en zandige mariene sedimenten met enkele macrofossielen. Het is onderverdeeld in drie leden; van oud naar jong: het Lid van Merelbeke, het Lid van Pittem en het Lid van Vlierzele.

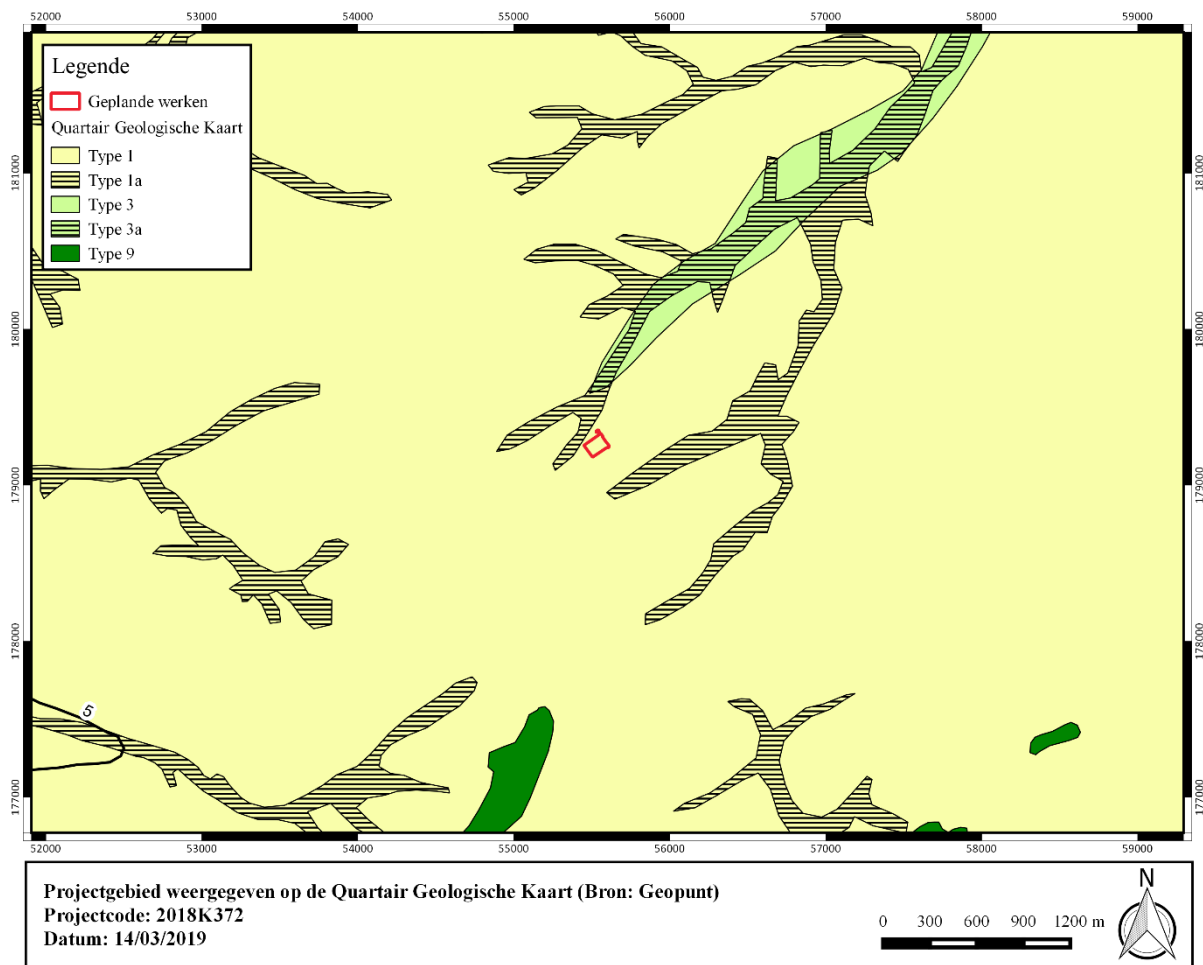

Figuur 11: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.4.1.3 Quartaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in het Quartair **Type 1**. Dit type bestaat uit een eolische afzetting van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holoceen (zand tot zandleem). Deze afzetting kan eventuele hellsingsafzettingen van het Quartair bevatten.

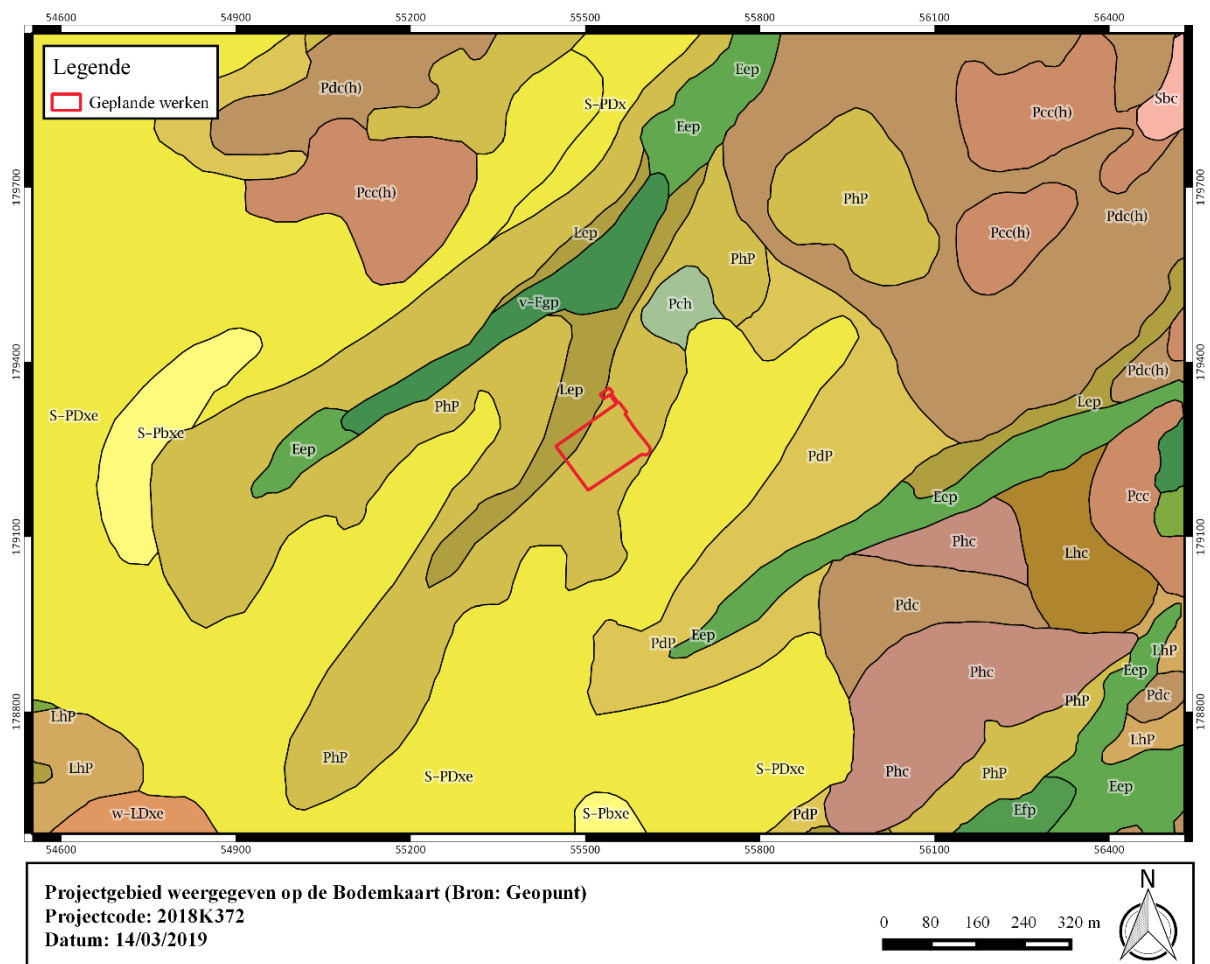

Figuur 12: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.4.1.4 Bodenvormingsprocessen

Het bodemtype **Lep** is een natte, sterk gleyige zandleembodem met reductiehorizont.

Het bodemtype **PhP** is een lichte zandleembodem die nat en sterk gleyig is. De profielontwikkelingsklassen zijn p en x. De natte stuwwatergronden zonder profielontwikkeling of geassocieerd met podzolachtige bodems hebben een humeuze bovengrond, 20-30 cm dik, en bruingrijs tot grijsbruin. Roestverschijnselen reiken tot juist onder de bouwvoor.

Figuur 13: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).

1.4.2 Historische en archeologische voorkennis

1.4.2.1 Historische context en bekende archeologische vindplaatsen

Op het grondgebied van Passendale zijn tot op heden geen archeologische vindplaatsen gekend. Bijgevolg is er weinig geweten over de oudste geschiedenis van het dorp. Dit gebrek aan archeologische vindplaatsen is allicht veeleer te wijten aan een gebrek aan onderzoek dan aan de archeologische realiteit.

Passendale komt voor het eerst voor in 855 onder de benaming Pascandala. Etymologisch zou dit neerkomen op dal van Pasko. In 1105 werd Passendale een parochie. Het patronaat van de kerk behoorde toe aan de abt van Sint-maartens te Doornik, de parochie zelf hing af van Langemark. Het Hof van Passendale had de volledige jurisdictie en telde zestien achterlenen.

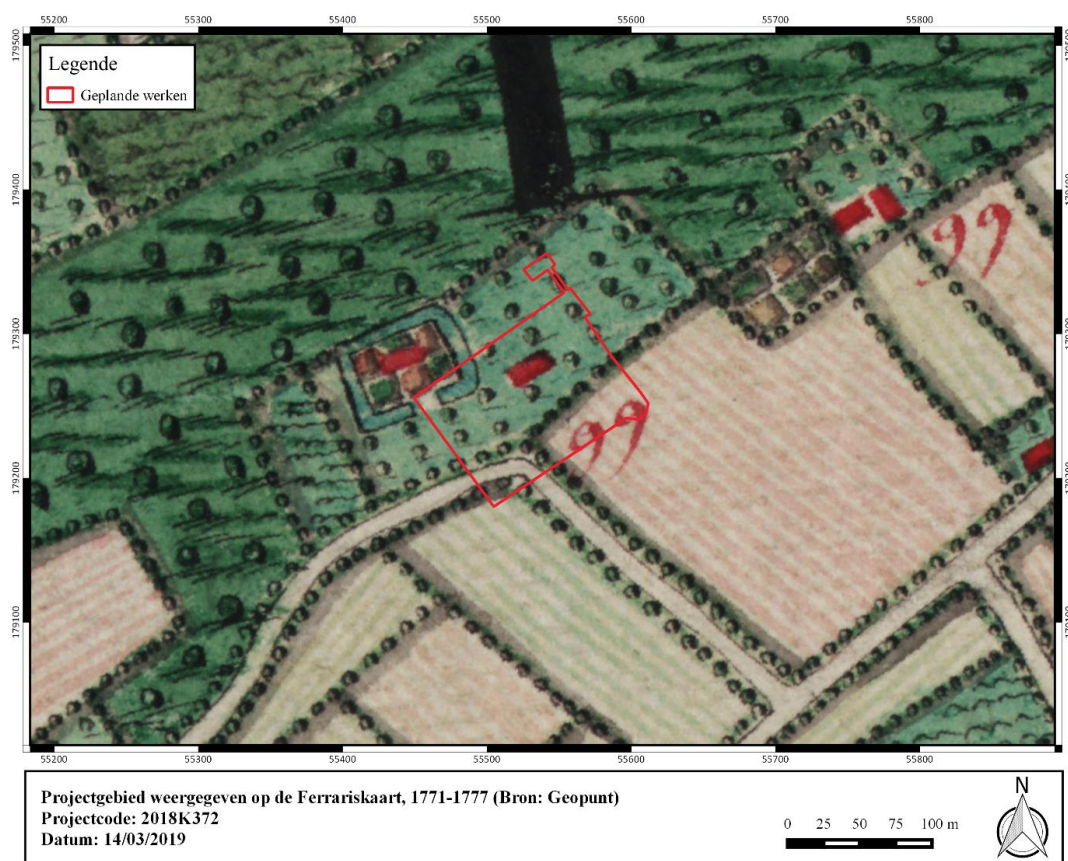
Historisch-cartografische bronnen wijzen op verspreide hoevebouw in de omgeving van het plangebied. Tot op heden wist Passendale zijn ruraal karakter te behouden.³

1.4.2.2 Archeologische indicatoren en cartografische bronnen

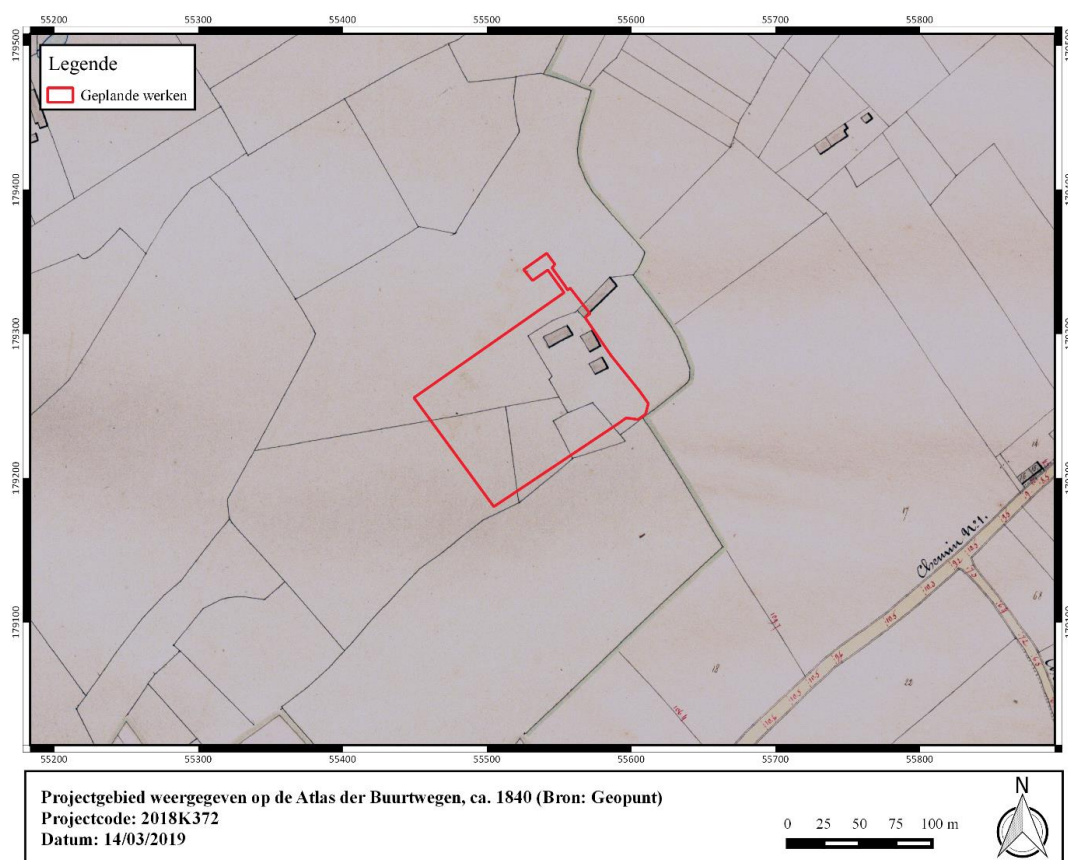
De Ferrariskaart geeft een rechthoekig gebouw weer centraal binnen het plangebied. Aan de noordwestelijke zijde snijdt het plangebied een omwalde site aan. Vermoedelijk dient deze hoeve oostelijker gesitueerd te worden (zie verder). Het overgrote deel van het plangebied staat gekarteerd als boomgaard. In het zuidwestelijk deel wordt het plangebied aangesneden door een wegenis, die op heden verdwenen is. Het verloop van de Grote Roeselarestraat is reeds weergegeven.

De 19^e eeuwse cartografische indicatoren geven bebouwing weer in het oostelijk deel van het plangebied. Het betreft een samenstel van 4 gebouwen, waarvan de drie westelijke gebouwen zich binnen het projectgebied situeren.

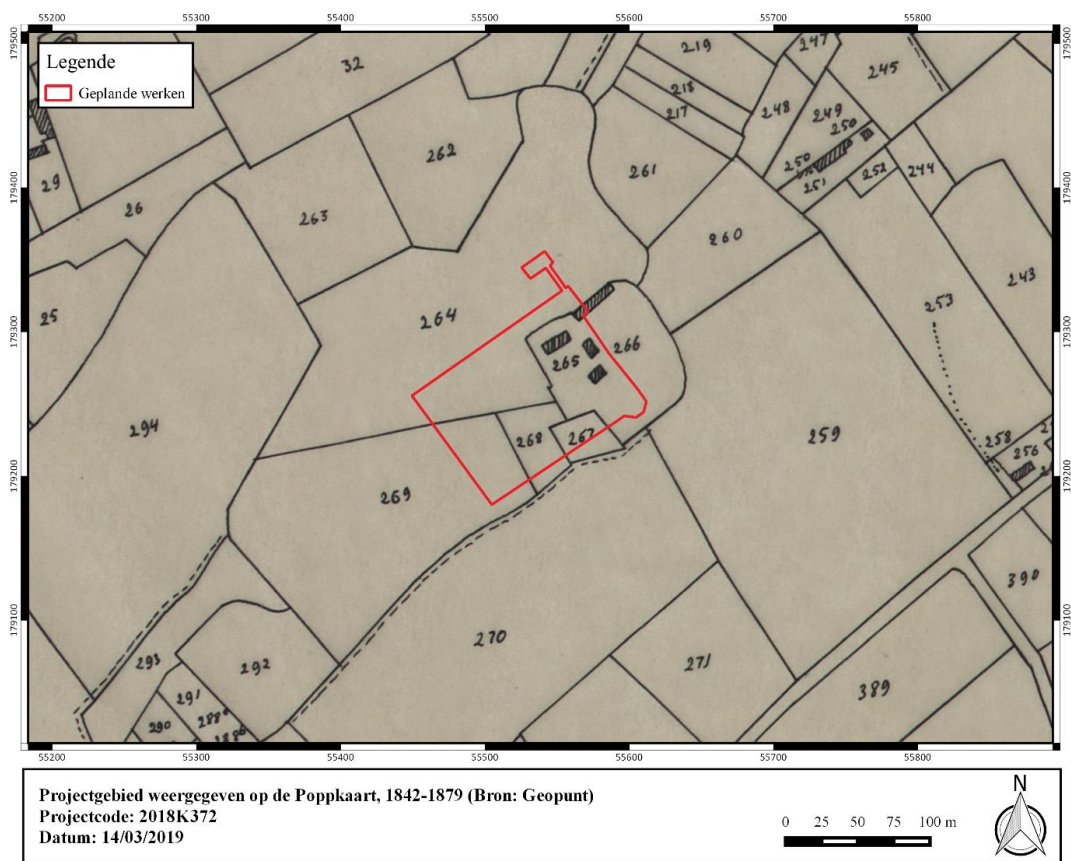
³ Inventaris Onroerend Erfgoed

Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).

Figuur 15: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).

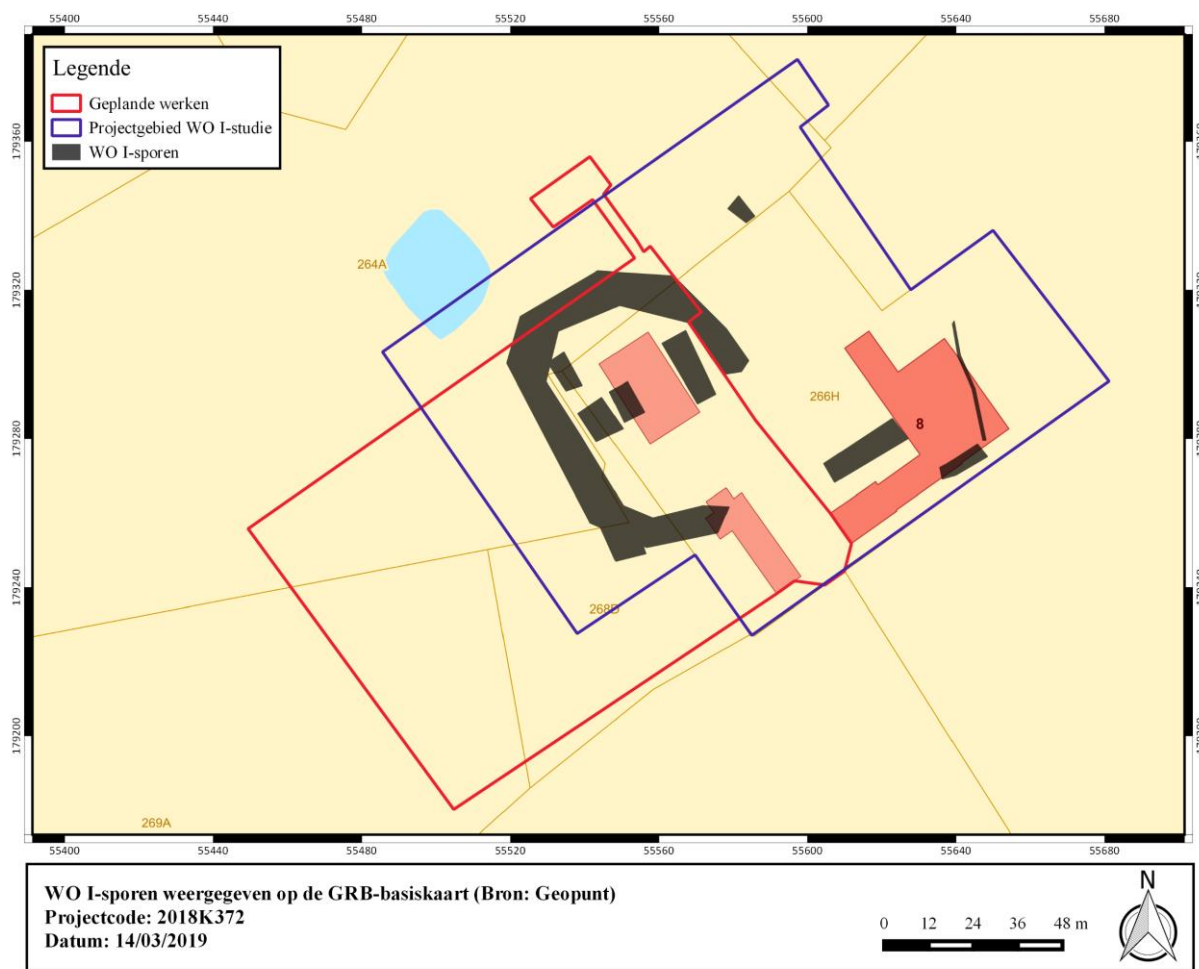

Figuur 16: Projectgebied weergegeven op de Popp-kaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).

Eerste Wereldoorlog

Noot: Gezien de ligging van het plangebied binnen een WO I-context werd besloten een luchtfotografische studie te laten opmaken. De contour van de geplande werken is nog gewijzigd nadat deze studie reeds was opgemaakt. Bijgevolg komt de contour van het plangebied binnen deze archeologienota niet volledig overeen met de contour van het plangebied in de WO I-studie. Een deel van het huidige plangebied valt dus buiten de onderzochte contour, waardoor de WO I-sporen voor een deel van het plangebied niet gekarteerd zijn. Desalniettemin kan een groot deel van de ingewonnen informatie toch aangewend worden. De volledige WO I-studie, opgemaakt door Dr. Birger Stichelbaut (UGent) kan worden geraadpleegd in bijlage..

Na de val van de Antwerpse fortengordel en de terugtrekking van het Belgische leger nadert de oorlog begin oktober 1914 met rasse schreden de Westhoek. Het Belgische Leger trekt zich terug achter de IJzer rivier en nabij Diksmuide wordt een bruggenhoofd opgericht. Nabij Ieper nemen de geallieerden stelling op de hoogtes nabij Ieper. Vrij snel slaat de bewegingsoorlog om in een patstelling in de loopgraven. Het plangebied ligt bij het begin van deze stellingenoorlog op ca. 3,4 km achter de Duitse frontlijn. Aan het einde van de Tweede Slag om Ieper ligt het plangebied 8,5 kilometer achter de Duitse linies.

Figuur 17: WO I-sporen weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).

De oudste luchtfoto van het plangebied dateert van januari 1917. Op dit beeld zijn een aantal gebouwen waar te nemen. Een deel van deze gebouwen situeert zich binnen de contour van de huidige geplande werken. De contouren van deze hoeve komen deels overeen met deze weergegeven op de 19^e eeuwse cartografische indicatoren. De hoeve is gemarkeerd als *Wrangle Farm* en werd gebruikt als onderkomen voor de troepen. Precies ten oosten van het plangebied situeert zich een 20 meter brede barak.

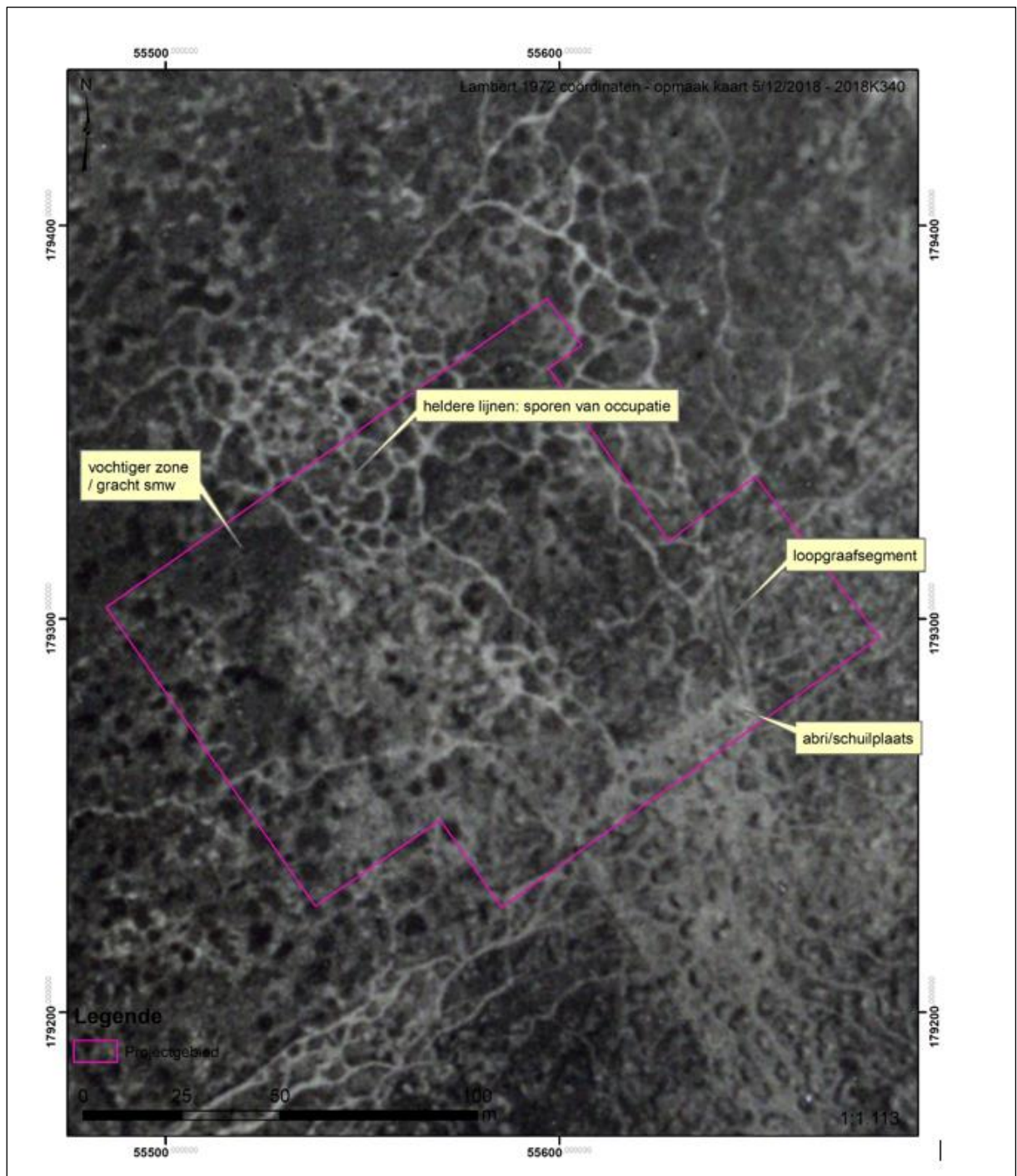
Op 31 juli 1917 ging de Derde Slag om Ieper van start. Op een 20 kilometer breed front gingen zowat 100.000 Franse en Britse troepen in de aanval. Op 20 september werd een eerste grote sprong voorwaarts gemaakt. Deze aanval staat bekend als de Slag om de Meenseweg (20 september 1917). Op 26 september (Slag om Polygoonbos) ging het opnieuw enkele honderden meter verder. Op 4 oktober volgde een nieuwe kleine stap in het offensief (Slag om Broodseinde) en slaagden ze erin om tot anderhalve kilometer op te rukken. Het zal uiteindelijk nog ruim een maand duren vooraleer Passendale door Canadese troepen ingenomen zal worden op 10 november 1917 en het gefaalde offensief eindelijk zal worden gestaakt.

Vanaf eind september 1917 zijn rondom het projectgebied de eerste sporen van artilleriebeschietingen zichtbaar. Aan het einde van het offensief komt het projectgebied op slechts 600 meter achter de Duitse frontlijn te liggen. Een Britse loopgravenkaart van 19 december 1917 toont de frontsituatie net na het beëindigen van het offensief. De kaart toont in de omgeving van het project tal van versterkte kraters. Deze kaart en tevens luchtfoto's genomen in januari en maart 1918 zijn een duidelijke indicatie dat het grootste gedeelte van het

landschap rondom het projectgebied herschapen is in een uitgestrekt kraterlandschap. Op een luchtfoto 18 maart 1918 zijn honderden granaattrechters zichtbaar en is binnen het projectgebied niets meer te herkennen van de vooroorlogs hoeve.

Opmerkelijk is dat de luchtfoto een sterk contrast toont in de vochtigheid binnen het projectgebied. Binnen het projectgebied wijst dit op de mogelijke aanwezigheid van een site met walgracht met een brede nattere zone die overeen stemt met een walgracht en een droger en hoger wooneiland. Vermoedelijk betreft dit de walgracht weergegeven op de Ferrariskaart. De lokalisering van de site met walgracht precies ten westen van het plangebied op deze Ferrariskaart (cfr. supr.) is dan allicht te wijten aan een onnauwkeurige georeferering van de kaart. De site met walgracht situeert zich quasi integraal binnen het oostelijk deel van het plangebied.

Figuur 18: Britse luchtfoto 19 mei 1918 (Bron: IWM).

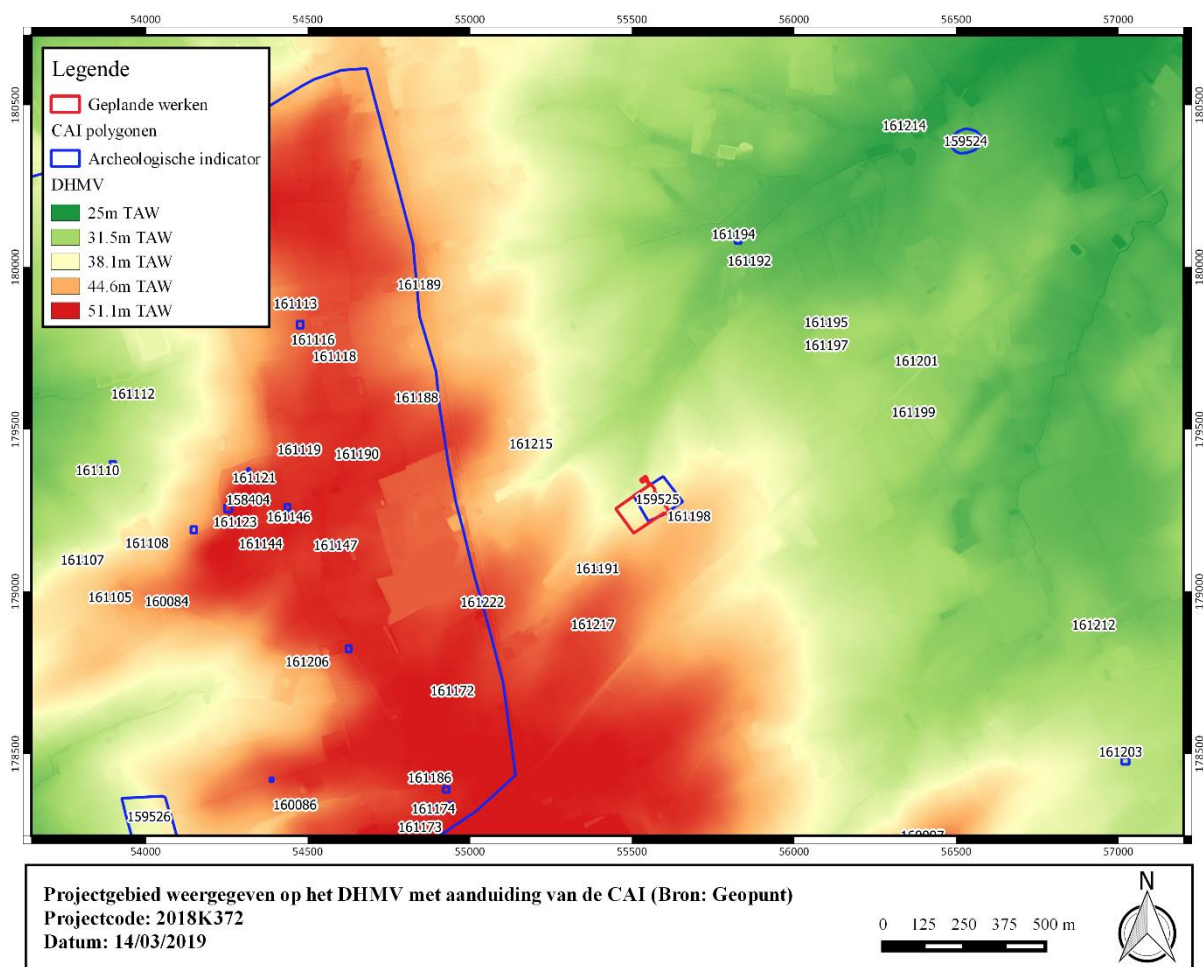
Bij de Vierde Slag om Ieper komt het plangebied opnieuw op 7,5 kilometer achter de Duitse frontlijn te liggen. Loopgraafkaarten tonen ten oosten van het plangebied een loopgraafsegment. Een luchtfoto toont dat het terrein sterk is gebruikt. De tientallen kronkelende heldere lijnen op de foto zijn paden die ontstaan door veelvuldig in het kraterlandschap te stappen. Wellicht staan deze activiteitssporen in relatie met het Duitse lenteoffensief. Het projectgebied wordt ten slotte tijdens het bevrijdingsoffensief door Belgische troepen bevrijd op 29 september 1918 op de tweede dag van het bevrijdingsoffensief.

1.4.2.3 Overzicht van de gekende archeologische waarden

In de omgeving van het plangebied zijn op heden geen archeologische vindplaatsen gekend. Er werd contact opgenomen met Jan Decorte (CO7), die dit bevestigde.

Binnen de contour van het plangebied maakt de CAI wél melding van een archeologische indicator, met name CAI ID 159525. Deze ID verwijst naar een site met walgracht uit de nieuwe tijd. Precies ten zuiden van het plangebied wordt melding gemaakt van een bunker uit WO I.

Ten westen van het plangebied staat de contour weergegeven van het slagveld van de Slag bij Westrozebeke uit 1382. Deze slag werd geleverd op de Goudberg tussen een leger van opstandige Vlaamse steden onder leiding van Filips van Artevelde en een Frans leger onder Lodewijk van Male, tevens graaf van Vlaanderen. De troepen van Filips van Artevelde werden verslagen.

Figuur 19: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI (Bron: Geopunt).

I. Archeologische indicatoren

Historisch-cartografische en iconografische data

158404	Indicator cartografie; NK: 250 meter
	Late middeleeuwen: Slag bij Westrozebeke.

159524	Indicator cartografie; NK: 15 meter Nieuwe Tijd: site met walgracht Nieuwste Tijd: bunker
159525	Indicator cartografie; NK: 15 meter Nieuwe Tijd: site met walgracht
159526	Indicator cartografie; NK: 15 meter Nieuwe Tijd: site met walgracht
160083	Indicator cartografie; NK: 15 meter WOI: deep dug-outs
160084	Indicator cartografie; NK: 15 meter WOI: deep dug-outs
160086	Indicator cartografie; NK: 15 meter WOI: deep dug-outs
160097	Indicator cartografie; NK: 15 meter WOI: deep dug-outs
161105	Indicator cartografie; NK: 15 meter WOI: bunker
161107	Indicator cartografie; NK: 15 meter WOI: bunker
161108	Indicator cartografie; NK: 15 meter WOI: bunker
161110	Indicator cartografie; NK: 15 meter WOI: barakken
161111	Indicator cartografie; NK: 15 meter WOI: barakken
161112	Indicator cartografie; NK: 15 meter WOI: bunker

161113	Indicator cartografie; NK: 15 meter WOI: bunker
161115	Indicator cartografie; NK: 15 meter WOI: bunker
161116	Indicator cartografie; NK: 15 meter WOI: bunker
161118	Indicator cartografie; NK: 15 meter WOI: bunker en Duitse grafsteen
161119	Indicator cartografie; NK: 15 meter WOI: bunker, sporen van een weg
161121	Indicator cartografie; NK: 15 meter WOI: bunker
161122	Indicator cartografie; NK: 15 meter WOI: bunker
161123	Indicator cartografie; NK: 15 meter WOI: bunker
161144	Indicator cartografie; NK: 15 meter WOI: bunker
161146	Indicator cartografie; NK: 15 meter WOI: bunker
161146	Indicator cartografie; NK: 15 meter WOI: bunker
161147	Indicator cartografie; NK: 15 meter WOI: bunker
161172	Indicator cartografie; NK: 15 meter WOI: bunker
161173	Indicator cartografie; NK: 15 meter

	WOI: bunker
161174	Indicator cartografie; NK: 15 meter WOI: bunker
161184	Indicator cartografie; NK: 15 meter WOI: bunker
161185	Indicator cartografie; NK: 15 meter WOI: bunker
161186	Indicator cartografie; NK: 15 meter WOI: bunker
161188	Indicator cartografie; NK: 15 meter WOI: bunker
161189	Indicator cartografie; NK: 15 meter WOI: bunker
161190	Indicator cartografie; NK: 15 meter WOI: bunker
161191	Indicator cartografie; NK: 15 meter WOI: bunker
161192	Indicator cartografie; NK: 15 meter WOI: bunker
161193	Indicator cartografie; NK: 15 meter WOI: bunker
161194	Indicator cartografie; NK: 15 meter WOI: bunker
161195	Indicator cartografie; NK: 15 meter WOI: bunker
161197	Indicator cartografie; NK: 15 meter WOI: bunker

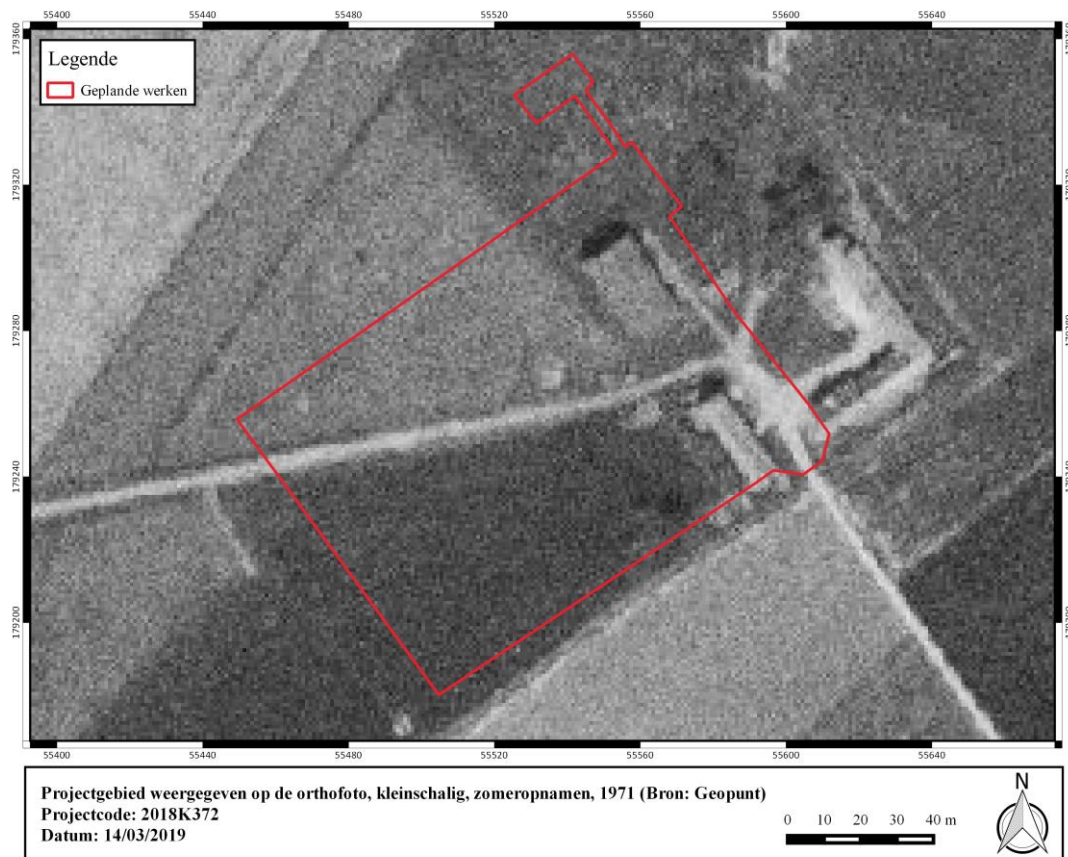

161198	Indicator cartografie; NK: 15 meter WOI: bunker
161199	Indicator cartografie; NK: 15 meter WOI: bunker
161201	Indicator cartografie; NK: 15 meter WOI: bunker
161203	Indicator cartografie; NK: 15 meter WOI: bunker
161204	Indicator cartografie; NK: 15 meter WOI: bunker of barak
161206	Indicator cartografie; NK: 15 meter WOI: bunker
161212	Indicator cartografie; NK: 15 meter WOI: bunker
161214	Indicator cartografie; NK: 15 meter WOI: bunker
161215	Indicator cartografie; NK: 15 meter WOI: bunker
161217	Indicator cartografie; NK: 15 meter WOI: bunker
161220	Indicator catrografie; NK: 15 meter WOI: bunker
161222	Indicator cartografie; NK: 15 meter WOI: bunker

1.4.2.4 Huidige gebruik en verstoringen

De orthofotosequentie geeft een zeer beperkte evolutie weer in het bodemgebruik binnen de contour van het plangebied gedurende de laatste decennia. De gebouwen maken deel uit van een na-oorlogse hoeve.

Op heden is ca. 684 m² van het terrein bebouwd, bijkomend is ca. 1604 m² verhard. In het oostelijk deel van het projectgebied situeren zich twee gebouwen, die niet onderkelderd zijn. Het plangebied wordt aangesneden door een west-oost georiënteerde aarden wegenis. Het overige deel van het terrein is in gebruik als grasland.

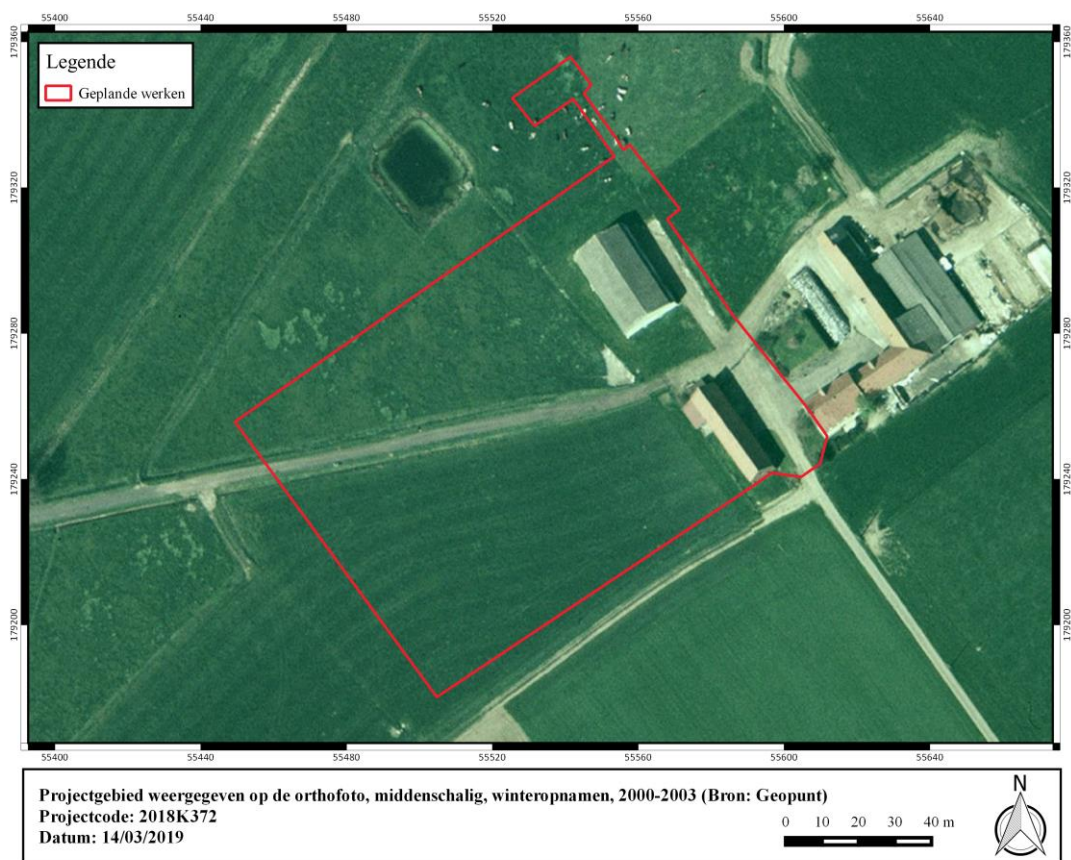

Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).

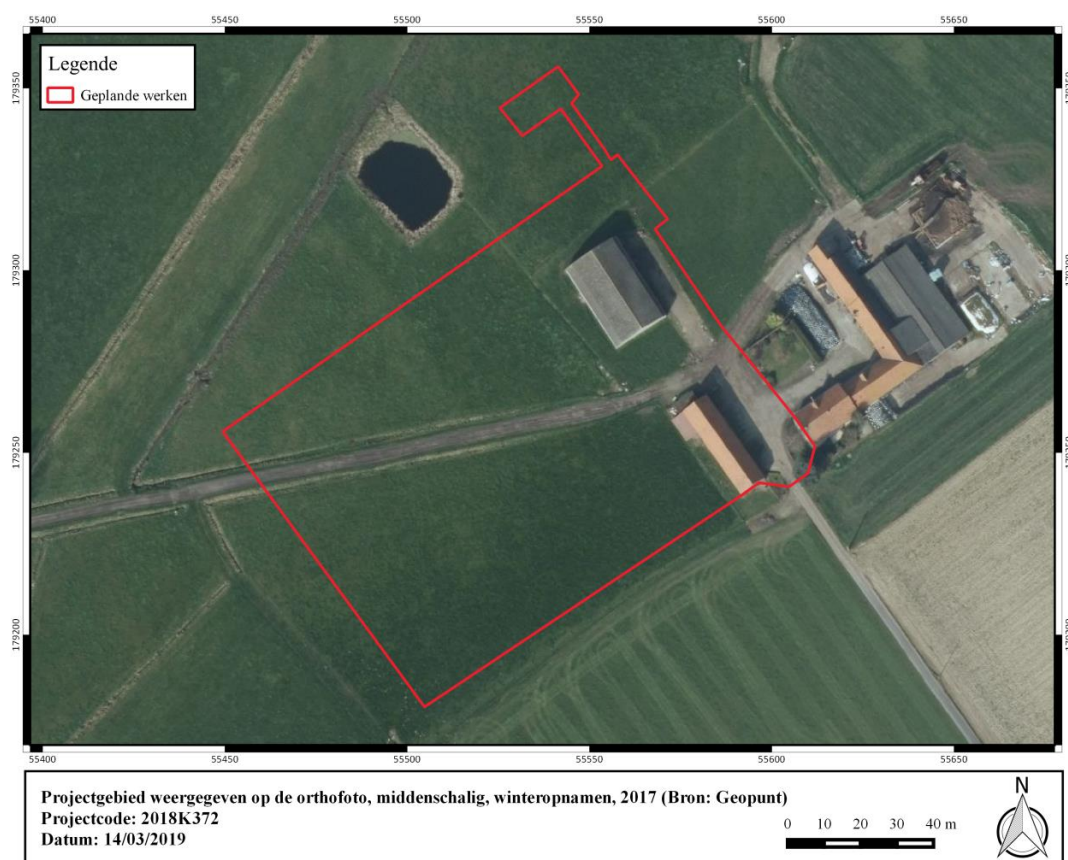
Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).

Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).

Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).

Figuur 24: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).

1.5 Synthese

De opdrachtgever plant de realisatie van een nieuw stallencomplex aan de Grote Roeselarestraat te Zonnebeke. Het plangebied is ca. 1,26 ha groot en wordt doorsneden door een oost-west georiënteerde wegeen. Tegen de oostelijke grens van het onderzoeksgebied zijn twee gebouwen aanwezig die worden gesloopt in het kader van de geplande werken.

Het onderzoeksgebied is gelegen op het grondgebied van deelgemeente Passendale. Landschappelijk gezien situeert het terrein zich op de flank van een uitloper van de rug van Westrozebeke. De vallei van de Mandel bevindt zich meerdere kilometers ten oosten van het onderzoeksgebied, ten noorden stroomt de Engelsebeek. In het westen stroomt de Paddebeek richting de IJzervallei. Het terrein helt af van het zuidoosten richting het zuidwesten. Zowel op de Quartairgeologische kaart en de bodemkaart valt op te merken dat het onderzoeksgebied gelegen is net ten zuiden van een oude beekvallei die afwaterde richting de Engelsebeek en de Mandel. Deze vallei is ook zichtbaar op het DHMV. De Quartaire sequentie geeft een profielopbouw weer van eolisch aangevoerd sediment van het vroeg-Holoceen en laat-Pleistoceen. De bodemkaart wijst op een zeer nat gegeven langsheen de beekvallei. Het sediment bestaat uit lichte zandleem die sterk gleyig is en gereduceerd. Het betreft stuwwatergronden met weinig tot geen profielontwikkeling.

De cartografische bronnen bevestigen het beeld van de bodemkundige gegevens enigszins. De Kabinetskaart situeert het onderzoeksgebied op de rand van een akkercomplex in het zuiden en de overgang naar een nat weidegebied met hoogstammen. Op basis van de Ferrariskaart kan aangenomen worden dat zich binnen de grenzen van het plangebied een hoeve met walgracht bevond. Jonger kaartmateriaal geeft tegen de oostelijke grens van het onderzoeksgebied een cluster van een 4-tal gebouwen weer. Tijdens de Eerste Wereldoorlog komt het terrein achter de Duitse frontlinie te liggen. Na de Tweede Slag om Ieper komt het plangebied op meer dan 8 km in het Duitse achterland te liggen. Uit de geraadpleegde gegevens blijkt dat het terrein in hoofdzaak wordt aangewend om troepen te huisvesten. Tijdens de Derde Slag om Ieper, in de zomer van 1917, nadert de frontlijn het projectgebied tot op 600 m. Luchtfoto's geven een sterk verwoest kraterlandschap weer. Kaartmateriaal geeft in de directe omgeving van het plangebied versterkte posten weer. Op de luchtfoto's is gelet de nattere toestand het negatief te zien van de walgracht van de hoeve die zichtbaar is op de Ferrariskaart. Op basis van het geraadpleegde beeld- en kaartmateriaal is er geen verwachting inzake defensieve structuren binnen de grenzen van het plangebied. Op de beelden van na de Derde Slag zijn ook geen sporen meer te bekennen van de oudere hoevegebouwen en soldatenhuisvesting.

De centraal archeologische inventaris geeft ter hoogte van het plangebied de laatmiddeleeuwse hoeve weer. Dit polygoon gaat terug op de gegevens van de Ferrariskaart (CAI 159525). Net ten oosten van de planlocatie wordt de aanwezigheid van een bunker vermoed op basis van kaartmateriaal (CAI 161198). Overige gekende waarden betreffen cartografische indicatoren van laatmiddeleeuwse en vroegmoderne hoeves en anderzijds indicatoren van mogelijk oorlogserfgoed. Ten oosten van het plangebied is een groot polygoon weergegeven waar de locatie van het slagveld van de Slag bij Westrozebeke wordt vermoed. Deze slag vond plaats op 27 november 1382 en kaderde binnen de opstand van verschillende Vlaamse steden, onder leiding van Gentenaar Filips van Artevelde, tegen Lodewijk van Male, graaf van Vlaanderen. Deze laatste werd militair gesteund door de Fransen. Na de Franse overwinning werd de stad Kortrijk geplunderd en verwoest. De orthofotosequentie geeft weinig tot geen evolutie weer in het landgebruik ter hoogte van het onderzoeksgebied. Los van de aanwezige bebouwing en de oost-west georiënteerde weg is het terrein de voorbije decennia in gebruik als grasland.

Concreet kan ter hoogte van het plangebied uitgegaan worden van een trefkans inzake archeologisch erfgoed. De bureaustudie heeft geen argumenten aan het licht gebracht waardoor aangenomen kan worden dat het terrein vrij is van relictten. Op basis van het landschappelijk kader, de cartografische bronnen en gekende waarden bestaat de verwachting hoofdzakelijk uit sporenarcheologie.

Hoewel het plangebied duidelijk gelegen is op een aantrekkelijke locatie voor gemeenschappen jager-verzamelaars, op een heuvel nabij een beekvallei, wijzen de luchtopnames van de Eerste Wereldoorlog op een grotendeels stukgeschoten terrein. De kans dat hierin nog artefactenconcentraties bewaard zijn is zeer klein, hierdoor kan dan ook verwacht worden dat bijkomend onderzoek door middel van boringen niet langer zal leiden tot kenniswinst.

De verwachting bestaat dan ook in hoofdzaak uit geassocieerde resten van de mogelijk laatmiddeleeuwse hoeve met walgracht en relictten uit de Eerste Wereldoorlog, en dan met name versterkte granaattrechters of afvalkuilen afkomstig van de ingekwartierde troepen. Met betrekking tot resten uit oudere perioden was het terrein vermoedelijk iets te nat voor bewoning of bewerking, hoewel dit nooit uitgesloten mag worden. De meest geschikte onderzoeksmethode met betrekking tot deze verwachting is een proefsleuvenonderzoek.

2 Bibliografie

Agentschap Onroerend Erfgoed 2019

AGIV

DOV Vlaanderen

Geoportaal

Geopunt

Van Ranst, E. & Sys, C. 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen. Universiteit Gent.

